

Háttértárak kezelése. A mappa szerkezete. Fájl és mappa műveletek. Keresés a számítógépen

Az operációs rendszerek által használt állományszervezési, állomány nyilvántartási módszerek:

A fájlok különféle klaszterekben helyezkednek el a merevlemezen, és hogy ezeket értelmezni tudjuk, ahhoz az elérési útvonalakat ismerni kell, erre szolgálnak a fájlrendszerek, amik ezt menedzselik.

Fájlrendszerek:

NTFS fájlrendszer (New Technology File System): Ebben a fájlrendszerben lehetőség van:

- a 255 hosszú fájlnevek használatára
- A vegyesen (kis- és nagybetűvel) kevert állománynevek úgy kerülnek tárolásra, mintha csupa nagybetű lenne, de visszakapjuk a beírt nevet, betűhelyesen. Nem lehet azonban két állományunk Próba.txt és PRÓBA.TXT névvel, mert mindkettő ugyanúgy kerül a könyvtárban tárolásra.
- Az NTFS biztosítja, hogy minden egyes fájlrendszer objektumhoz egyedi hozzáférési jogosultságokat rögzítsünk, meghatározzuk a tulajdonost és eseménynaplózást állítsunk be.
- Az NTFS jóval nagyobb partíciókat képes kezelni, mint a FAT. Elméletileg 16 EB (1 Exabyte= 2^{60} byte) lehet a maximális méret, de a valóságban felépített rendszerekben a fájl méret maximuma 4 és 16 GB között van, míg a maximális partíciós méret 2 TB (1 Terabyte= 2^{40} byte) lehet a mai merevlemezek és a PC architektúra korlátai miatt. Az NTFS partíciók legkisebb javasolt mérete 50 MB.
- Az NTFS-sel formázott logikai lemezek az adminisztrációs adatok legalább 1,5 Mbyte lemezterületet igényelnek, ezért az NTFS állományrendszer nem használható hajlékonylemezen.
- Az NTFS tartalmaz egy kifinomult tömörítő rendszert, amelyet egész meghajtóktól egyedi könyvtárig vagy fájlokig egyaránt használhatunk. A dokumentumok esetén 50%-os, az alkalmazások esetén 40%-os tömörítést érhetünk el. Azokon a területeken érdemes beállítani a tömörítést, amelyeket nem módosítunk, mivel a tömörített állományok írási műveletei érezhetően lassúbbak, míg a fájl olvasási sebessége kielégítő marad.
- Az NTFS képes arra, hogy automatikusan érzékelje és kiiktassa a meghajtókon előforduló hibás clustereket. A megjelölt hibás terület helyett másikat használ.
- Az NTFS támogatja a Macintosh fájlokat és teljes egészében megfelel a POSIX.1 követelményeknek, vagyis:
  - ☞ kisbetű-nagybetű érzékeny elnevezéseket használ
  - ☞ megjegyzi a fájl utolsó használatának időpontját
  - ☞ lehetővé teszi kapcsolatokat (link) kialakítását, vagyis két különböző név ugyanazt az adatot jelölheti
  - ☞ a teljes UNICODE karakterkészlet használatát lehetővé teszi

FAT (File Allocation Table):

Ugyanannyi elemből áll mint ahány blokk van a lemezen. A FAT tartalmazza a fájl kezdő blokkjának címét és utána azt a hivatkozást, hogy hol folytatódik – ha nulla akkor az az utolsó blokk.

Előnye: Teljesen kihasználható a lemez területe, mentes a töredezettségtől és az üres helyek keresésével sem kell időt tölteni.

Hátrány: szekvenciális hozzáférés egy file 9. blokkjához csak az első nyolcon keresztül juthatunk el. A FAT tábla mérete meglehetősen nagy lehet és a memóriában kell tartani sérülése esetén adatvesztés lehet. A FAT32 a FAT továbbfejlesztése.

EXT fájlrendszert (Extended File System)

Linux támogatásához tervezték. Fontos újítása, hogy több merevlemez esetén azok egy tárolási egységként kezelhetők

A könyvtárszerkezet felépítésének ismerete:

A Windows rendszer az egyes háttértároló eszközöket betűjellel látja el. Például C meghajtó szokta tartalmazni magát a Windowst. A hálózati meghajtókat ugyanígy, betűkkel jelöli: K, Z plusz adhatunk nekik nevet is: K közös, Z saját stb...

A fájlokat valahogyan rendszerezni kell, és erre a legelfogadhatóbb megoldást a hierarchikus könyvtárszerkezet biztosítja. A hierarchikus szerkezet azt jelenti, hogy a könyvtárak tartalmazhatnak fájlokat és alkönyvtárakat is.

A könyvtárszerkezet alapját a **gyökérkönyvtár** (root directory) adja. Ebben a könyvtárszerkezetben az egyes fájlokra úgy tudunk hivatkozni, hogy meg kell adnunk, mely könyvtárakon keresztül érhetjük el a könyvtárszerkezet gyökerétől kiindulva. Ezt nevezik a fájl **teljes (vagy abszolút) elérési útjának**. Az elérési út egyes tagjait a „/” jel választja el egymástól, a legelső „/” jel a hierarchia legtetetjén lévő úgynevezett gyökér-könyvtárat jelöli, amelyből a többi elágazik.

A **fa-struktúrát** főképp akkor használjuk, amikor egymással hierarchikus kapcsolatban lévő adatok ábrázolását kívánjuk megoldani. Ilyen például a családfák (ősök – leszármazottak), szervezeti diagrammok (vezetők – beosztottak), tartalomjegyzékek (főfejezetek – alfejezetek) és a számítógépes adattárolásban a könyvtárfák (könyvtárak – alkönyvtárak) rendszere.

A fa adatszerkezet csomópontok véges számú halmazának tekinthető. Ezek közül van egy kitüntetett szerepű, amelyből az összes többi csomópont elérhető, ez a gyökér (root).

Az állományokkal végzett műveletek fizikai megvalósítása:

Gyökérkatalógus: itt tárolódik a fájl azonosítója, mérete, tulajdonságai, hol az első darabja a fájlnak (kezdő szektor száma).

A másik fontos összetevője a FAT-tábla (lemezfoglaltsági tábla), a folytatás itt tárolódik. (láncolt adatszerkezet)

Egy törölt fájl adatai visszahozhatók speciális programok segítségével, amíg nem írjuk felül azokat a szektorokat, ahol a fájl elhelyezkedik, mivel a törlés során ezeket csak „szabadra” állítja, tehát felülírhatóvá.

Keresés háttértárakon, a keresési feltételek (helyettesítő karakterek használata).

A keresésre használhatjuk az op. rendszerben található keresőt, vagy különböző kereső programokat egyaránt.

Kereshetünk azonosító alapján (spec. karakterek: *, ?), dátum szerint, méret alapján, típusa alapján, tartalom alapján.

A könyvtárműveletek:

Létrehozás:

Válasszuk ki azt a mappát, amelyen belül szeretnénk létrehozni az újat. Itt a kétféleképpen hozhatunk

létre új mappát:

- Fájl menü ▶ Új ▶ Mappa
- Jobb egérgomb ▶ Új ▶ Mappa

Ezután megjelenik az új mappa. A rendszer által felkínált név helyére gépeljük be a kívánt könyvtárnevet, majd üssük le az ENTER billentyűt. Új mappák létrehozásához ismételjük meg a műveletet. A mappák elnevezésére maximum 255 karaktert használhatunk, akár ékezeteket, szóközt is. Nem használhatjuk azonban a következő karaktereket: \ / ? * ” | < >

Törlés:

A kijelölt fájl vagy mappa törlésére több eszközünk van, törölhetjük:

- A DEL billentyű használatával
- Az eszköztár Törlés gombjára kattintva.
- A Fájl menü Törlés parancsával
- Az egér jobb gombjával kattintva a helyi menü Törlés parancsával
- Húzzuk a kiválasztott elemet az Asztalon található (és az intéző bal oldali paneljében is elérhető) Lomtár ikonra.

Másolás:

- Másoláskor a következőképpen járunk el: jelöljük ki a másolandó mappát egy kattintással.
- Az objektum vágólapra való másolásához használhatjuk:
- Az eszköztár másolás ikonját
- A Szerkesztés menü ► Másolás parancsát
- Az egér jobb gombjával kattintva a helyi menü másolás parancsát
- vagy a CTRL+C billentyűkombinációt.
Ezután nyissuk ki azt a mappát, ahová az objektumot másolni kívánjuk. A beillesztéshez használjuk:
- Az eszköztár beillesztés ikonját
- A Szerkesztés menü ► Beillesztés parancsát
- Az egér jobb gombjával kattintva a helyi menü beillesztés parancsát
- vagy a CTRL+V billentyűkombinációt.

Áthelyezés:

Előfordulhat, hogy adataink tévedésből rossz helyre kerültek, vagy fájljainkat szeretnénk más mappákba úgy átmozgatni, hogy eredeti helyükön ne maradjon róluk másolat. Fájlok vagy mappák áthelyezésekor a következőképpen járunk el: jelöljük ki az áthelyezendő mappát egy kattintással. Az objektum vágólapra való másolásához használhatjuk:

- Az eszköztár kivágás ikonját
- A Szerkesztés menü ► Kivágás parancsát
- Az egér jobb gombjával kattintva a helyi menü kivágás parancsát
- vagy a CTRL+X billentyűkombinációt.

Ezután nyissuk ki azt a mappát, ahová az objektumot átmozgatni kívánjuk. Beillesztéshez használjuk:

- Az eszköztár beillesztés ikonját
- A Szerkesztés menü ► Beillesztés parancsát
- Az egér jobb gombjával kattintva a helyi menü beillesztés parancsát
- vagy a CTRL+V billentyűkombinációt.

Átnevezés:

Ha egy fájlt vagy mappát át kívánunk nevezni, egyszeres kattintással válasszuk ki. Ezután több lehetőségünk van:

- A Fájl menüből válasszuk az Átnevezés parancsot
- Az egér jobb gombjával kattintva válasszuk a helyi menüből az Átnevezés parancsot
- Kattintsunk újra (nem dupla kattintás!)

Ezután írjuk be az új nevet. Az ESC billentyűvel visszaléphetünk.

Listázás: parancssorban a dir paranccsal, vagy a Windows intéző segítségével

Könyvtár váltás: parancssorban a cd paranccsal, vagy a Windows intézővel

Az állományok típusai:

Az **állomány** (file, fájl) nem más, mint egy azonosítóval ellátott, összetartozó adathalmaz. Például, amikor szöveget írunk, vagy rajzot szerkesztünk egy adott programmal, akkor művünket elmentve egy fájlhoz hozunk létre. Állomány tartalmi vonatkozására utal a kiterjesztése.

Ahogy azt már olvashattuk, a fájlok kiterjesztése árulkodik arról, hogy a fájl milyen jellegű adatokat tartalmaz, azaz milyen típusú. A teljesség igénye nélkül tekintjük át a leggyakoribb **fájltípusokat**:

Futtatható állományok:

- **programfájlok** (EXE, COM): gépi kódú utasításokat tartalmaznak, melyek futtatáskor a memóriába töltődnek és végrehajtnak
- **kötegelt parancsállományok** (BAT): szöveges formában felsorolt parancsokat tartalmaznak, melyek futtatáskor egymás után végrehajtnak.

Adatállományok (DAT, DBF, MDB, ...): a programok ebben tárolják a működésükhöz szükséges ill. a felhasználó általa bevitt adatokat. Az adatfájlokat általában csak az a program értelmezi, olvassa helyesen, amellyel készítették.

Szöveges állományok:

- egyszerű szövegfájlok (TXT): csak az adott szöveget alkotó karaktereket tartalmazza (annyi bájt, ahány karakter)
- formázott szövegek (WRI, DOC, ...): ezeket általában grafikus szövegszerkesztőkkel hozzuk létre, a fájl a szöveg karakterein kívül speciális formázó karaktereket ill. objektumokat (pl. kép) is tartalmazhat
- forrásnyelvű programok (PAS, BAS, C, ...): egy adott programozási nyelven megírt speciális szövegek, amelyek a programozási nyelv utasításaiból épülnek fel. Ezekből a fordítóprogramok készítenek futtatható (EXE, COM) fájlokat

Rendszerfájlok (SYS): az operációs rendszer alapvető részeit tartalmazó, a működés szempontjából nélkülözhetetlen állományok.

Multimédiás fájlok:

- képeffájlok (BMP, GIF, JPG, PCX, WMF, ...): képszerkesztő- ill. rajzoló programmal készülnek, vagy szkennelvével digitalizálva kerülnek a „számítógépbe”,
- hangfájlok (WAV, MID, MP3, ...): a képekhez hasonlóan hangfájlokat is komponálhatunk, vagy külső eszköztől, mint bemenetről digitalizálhatunk,
- videofájlok (AVI, MOV, MPG, ...): mozgóképet és hangot tartalmaznak.

Tömörített állományok (ZIP, RAR, ARJ, ...): tömörítőprogrammal készült adatcsomagok. A becsomagolt fájl eredeti funkciójukat csak kibontott állapotban tudják ellátni.

Egyéb:

- XLS: Excel munkafüzét,
- PPT: PowerPoint prezentáció,
- HTM: Web-oldal (hipertextes, azaz linkelt hivatkozásokkal ellátott dokumentum),
- TMP: átmeneti állomány („szemét”, törölhető),
- HLP: adott programhoz tartozó súgó fájl,
- stb.

Az állományok elnevezésének formai követelményei, rendszerfüggő szintaktikai megkötések.

Az **azonosító** különbözteti meg az adott helyen tárolt állományokat egymástól. Két részből áll (kb.(!) max. 255 karakter):

- **név**: a felhasználó adja meg lehetőleg úgy, hogy utaljon a fájl tartalmára
- **kiterjesztés**: nem adható meg önkényesen, mivel utalnia kell a fájl típusára (ált. 3 karakter).

A név és a kiterjesztés közé pontot kell tenni. Az azonosítóban nem szerepelhet néhány speciális karakter, amelyeket a Windows más célra tart fenn (pl.: \ / : " | * ? > <).

Az állományokról tárolt tulajdonságok:

Minden fájl az alábbi tulajdonságokkal rendelkezik:

- **fájlnév** (a DOS-os szabályok szerint maximum 8 karakter, nem tartalmazhat speciális karaktereket, windows-os környezetben e szabályok kevésbé szigorúbbak, a fájlnev 256 karakterhosszú lehet, s szinte bármilyen karaktert tartalmazhat)
- **kiterjesztés** (szintén a DOS-os konvenciók szerint maximum 3 karakter, mely a fájl típusát jelzi. Windows-os környezetben nincs rá karakterszámkorlátozás, s maga a windows fájltypus megnevezést használja rá.)
- **méret** (a lemezen elfoglalt byte-ok száma)
- **keletkezési/létrehozási dátum**
- **attribútum** (ez egy állapotjelző, mely 4 állapotot, illetve ezek tetszőleges kombinációját jelezhetik egy fájlön: **archív** (ami ma már szinte semmit sem jelent, ezt keletkezésekor minden fájl megkapja), **csak-olvasható** (melyet nem törölhetünk/módosíthatunk), **rejtett** (melyet alából a parancssori parancsok, illetve a windows-os fájlkezelők sem „látnak”), és **rendszer**, mely nemcsak az előző három attribútum jellemzőit hordozza magán, de még a rendszerfájlok közé is sorolja az adott állományt.)

Az állomány mentésekor kerül tárolásra az azonosító, a fájl mérete, legutóbbi módosítás dátuma is, illetve az attribútumok is.

Az állományok társítása.

A Windows a fájllokhoz általában társít egy alapértelmezett futtató programot (pl. a .doc kiterjesztésűekhez a Wordöt, az .xls-hez az Excelt és így tovább). Amennyiben egy olyan fájl akarunk megnyitni, amihez a Windows nem ismer futtató programot, akkor azt társítanunk kell a gépünkön található programok valamelyikével, amivel meg kívánjuk nyitni (értelemszerűen a Jegyzetömb soha nem lesz képes AVI vagy MP3 fájlök lejátszására, viszont szükség esetén bármilyen szöveges formátumot tudunk vele kezelni). Át is állíthatjuk az alapértelmezett olvasó programot.

Fileművelet	Windows intéző
Megnyitás, futtatás	Fájl ikonján duplakattintás az egér bal gombjával
Keresés	Start/keresés vagy aktuális ablak Keresés gomb az eszköztárban
Mozgató	Egér balgombbal áthúzás a célhelyre vagy Jobb gomb/Kivágás és a célhelyen Jobb gomb/Beillesztés
Másolás	Fájl/Küldés vagy Ctrl gomb+egér balgombbal áthúzás a célhelyre vagy Jobb gomb/Másolás és a célhelyen Jobb gomb/Beillesztés
Átnevezés	Fájl/Átnevezés vagy Jobb gomb/Átnevezés vagy Két lassú kattintás a néven/új név beírása
Törlés	Fájl/Törlés vagy Egér jobb gomb/Törlés vagy Delete gomb a billentyűzeten
Visszaállítás	Szerkesztés/Visszavonás vagy Lomtár/Fájl vissza állítása
Jellemző (attribútum) beállítása	Fájl/Tulajdonságok vagy Jobb gomb/ Tulajdonságok
Szöveges állomány létrehozása	Fájl/Új/Szöveges dokumentum
Nyomtatás	Fájl/Nyomtatás vagy Egér jobb gomb/Nyomtatás
Mentés	Fájl/Mentés az aktuális dokumentum ablakban